

piše: »Mudroslovac Sirah završava svoju knjigu s poemom o vlastitom traženju i iskustvu mudrosti (51,13–30). Ta se poema razdvaja u dva dijela: 51,13–22 i 51,23–30, a po sirsom prijevodu taj cijeli Sirahov tekst ima oblik akrostiha ili alfabetske pjesme.« Tom prekrasnom poemom o ulozi žene u spasenju Sirah završava svoju dugu knjigu.

Druga polovica desetoga poglavlja (str. 488–523) posvećena je Knjizi Mudrosti kojoj je vrlo teško odrediti vrijeme postanka. Autor knjige piše: »Nepoznati pisac ove knjige, opisujući podrijetlo, narav i djelovanje mudrosti te sredstva za njezino stjecanje i služeći se literarnom fikcijom koja je bila — u njegovo vrijeme — opća pojava u mudrosnim spisima, nakratko zaogrće plašt Salomona, učitelja mudrosti, i u njegovo ime pripovijeda o tome kako je od Gospodina izmolio mudrost i kako je velika bila njegova ljubav prema njoj« (str. 488). Najzanimljiviji tekst ove knjige nalazi se u glavi 7, 22–23 (str. 501–502) koji u dvama redcima donosi 21 epitet »od kojih mnogi potječu iz različitih grčkih filozofija, neki su toliko bliski da ih možemo smatrati sinonimima«, a biblijski ih autor navodi da bi opisao i dočarao savršenosti mudrosti.

Nakon 9. glave Knjige Mudrosti slijedi još 10. glava u kojima se potanko opisuje Božja mudrost u stvaranju svijeta i čovjeka, sve do prvih događaja u Knjizi Izlaska. Završava 22. retkom 19. glave: »U svemu si, Gospodine, uzvisio i proslavio narod svoj. I nisi ga prezreo, već si mu bio na pomoći svagda i svugdje.«

Svoj prikaz završavam posljednjim redcima iz Jurićeve knjige: »Iako pisac poosobljuje mudrost kao pravu osobu pripisujući joj povlastice, obilježja i akcije koje drugi starozavjetni pisci redovito pridržavaju za Boga, riječ je, naravno, o Božjoj mudrosti što znači da mudrost nije osoba različita od Gospo-

dina, već se radi o literarnoj personifikaciji, tj. prikazivanju jednog od njegovih atributa ženskim likom kao da je osoba s određenim karakterom i osobinama.« (istaknuo B.D.) Baš je posljednji redak prevažan za starozavjetno shvaćanje mudrosti: »Dabome u Knjizi Mudrosti ne postoji neka samostalna mudrost.« Takvo je čitanje uslijedilo u Novom zavjetu kada su u toj mudrosti čitali samu Mudrost Očevu, Sina Božjega i čovjeka Isusa Krista.

Stipe Jurić, profesor Svetoga pisma na Papinskom sveučilištu sv. Tome Akvinskoga u Rimu, doista je iscrpno i potanko obradio te osobito pozitivno, a nezamorno prikazao mudrost u starozavjetnim biblijskim knjigama.

Na kraju navodim usklik bl. pape Ivana Pavla II. u *Pismu ženama* iz godine 1995., koji u svome proslavu ovoj knjizi navodi dominikanski provincijal Anto Gavrić: »Hvala ti, ženo, na tome što si žena! S opažanjem svojstvenim tvojoj ženstvenosti obogaćuješ poimanje svijeta i pridonosiš punini istine u međuljudskim odnosima.«

Bonaventura Duda

Josip Vraneković, *Dnevnik. Život u Krašiću zaslužjenog nadbiskupa i kardinala Alojzija Stepinca* (5. XII. 1951. — 10. II. 1960.) — Postulatura bl. Alojzija Stepinca, Zagreb, 2011, 900 str.

Crkva u Hrvata i cijela hrvatska javnost dobila je konačno u ruke u cijelosti objavljen Dnevnik što ga je za vrijeme zatočeništva kardinala Alojzija Stepinca u župnom dvoru u Krašiću vodio krašićki župnik Josip Vraneković. Radi se o dragocjenom dokumentu koji nam otkriva svu duhovnu i svetačku veličinu bl. Alojzija Stepinca koja je zasjala upravo u posljednjih osam godina njegova mučeničkog života, tijekom zatočeništva.

Jedinstvena je to knjiga jer je pisana kroz više od osam godina, gotovo iz dana u dan, a pisao ju je neposredni svjedok bilježeći gotovo svakodnevno što se u to vrijeme zbivalo na župnome dvoru u Krašiću. Ovdje su ponajprije zapisane Kardinalove riječi, kraće i duže rečenice, te sjećanja koja je prigodice pripovijedao. Potom su zabilježeni posjeti raznih osoba koje su dolazile Kardinalu. Iako je bio interniran u župnome dvoru i kao »na slobodi«, trpljenje koje je bilo najviše psihološkoga karaktera imalo je posljedice na njegovo fizičko zdravlje koje se iz dana u dan pogoršavalo. Moguće ga je pratiti svaki dan gledajući ga razapetoga na križu nutarnje patnje na kojem ga je četrnaest godina držao prikovanim zločinački komunistički režim preko službenika UDBE i bezočnih »milicionera« koji su Kardinalu zagorčavali svakidašnjicu stražarenjem te drskim i ponižavajućim ponašanjem dok su čuvali župni dvor.

Posebno su dojmivi i edifikativni podatci o Kardinalovom duhovnome i molitvenom životu, što je župnik Vraneković detaljno i vjerno bilježio. Kardinal se svaki dan ustajao rano ujutro, čak u 3,30 sati i obavljao svoje molitve te ostale svećeničke i biskupske dužnosti. Prva molitva koju bi ujutro izmolio bio je egzorcizam Leona XIII., tj. molitva sv. Mihovilu arkandelu za obranu od đavolskih zasjeda. Tu je molitvu često preporučivao svećenicima. Redovito je, dok je mogao, nedjeljom u župnoj crkvi služio svete mise, propovijedao, ispovijedao i pomagao župniku u drugim svećeničkim službama. Posebno su dirljivo opisani Kardinalovi posljednji dani kao i njegova svetačka smrt.

Za kraj ovoga kratkog prikaza dragocjenog dokumenta koji zaslužuje da se o njemu još mnogo kaže i napiše, zbog povijesne istine treba dodati još jedan važan podatak. U uvodu knjige, na 31–32. stranici, govori se kako je Dnev-

nik prenesen iz Zagreba u Rim. Međutim, nigdje se nažalost ne spominje kako je Dnevnik iz Krašića došao do Zagreba gdje je neko vrijeme bio čuvan. Također je važno za budućnost zabilježiti i znati tko je još pridonio njegovomu čuvanju i skrivanju od tada još uvijek svemoćne zločinačke UDBE.

Nakon smrti Kardinala Stepinca 10. veljače 1960., župnik Josip Vraneković smatrao je da još nije uputno predati Dnevnik Duhovnomu stolu u Zagrebu zbog opasnosti da prigodom koje premetačine, koje su tada još bile česte, ne budu oduzet. (Nešto se slično nažalost već bilo dogodilo s Dnevnikom sl. B. Marice Stanković koji je UDBA pronašla prigodom premetačine sobe p. Mije Škvorca na Jordanovcu u Zagrebu 1958. g., oduzela ga i do danas nije pronađen.) Neko je vrijeme župnik Vraneković najprije skrivao Dnevnik na sigurnim mjestima u župnome uredu i okolici. Međutim, zbog daljnje nesigurnosti u Krašiću, ipak ga je donio u Zagreb. Predao ga je na čuvanje tadašnjemu isusovačkom provincijalu p. Ivanu Kukuli u Bazilici Srca Isusova u Palmotićevoj ulici kamo je župnik Vraneković inače često navraćao prigodom dolaska u Zagreb. P. Ivan Kukula održavao je pismene veze sa zatočenim Kardinalom te ga je nekoliko puta posjetio u Krašiću, kako to spominje i župnik Vraneković u Dnevniku. Kada je već pomalo jenjala opasnost da bi se Udba mogla domoći Dnevnika, nadbiskup Franjo Šeper, koji je znao gdje se Dnevnik čuva, zamolio je provincijala p. Kukulu, koji je bio Kardinalov ispovjednik, da preda Dnevnik njemu osobno što je p. Kukula i učinio. To je bilo oko 1963. godine. Nakon toga Nadbiskup Šeper organizirao je prijenos Dnevnika na sigurno u Rim. Mnogi stariji isusovci, među njima i pisac ovoga prikaza, dobro se sjećaju kako im je p. Kukula kasnije pripovijedao, nakon što je već bio predao Dnevnik, da je bio

čuvan na sigurnome mjestu u isusovačkom Provincijalatu u Zagrebu. Češće je znao pripovijedati isusovcima zanimljive zgode iz Kardinalovoga zatočeništva kako ih je župnik Vraneković bio zapisivao, budući da je, naravno, pročitao Dnevnik. Tako je Hrvatska provincija Družbe Isusove imala čast pridonijeti očuvanju i spašavanju ovoga dragocjenog dokumenta preko kojega je moguće još bolje upoznati svu veličinu i svetost hrvatskoga mučenika i velikog svjedoka vjere. Njega je Bog darovao hrvatskomu narodu i cijeloj Crkvi kao veliki uzor i nebeskog zagovornika.

Božidar Nagy

Josip Glaurdić, *Vrijeme Europe, zapadne sile i raspad Jugoslavije*, Mate d.o.o., Zagreb, 2011, 435 str.

Knjiga »Vrijeme Europe, zapadne sile i raspad Jugoslavije« opisuje politike glavnih zapadnih aktera — SAD-a, Velike Britanije, Francuske, Njemačke i aparata Europske zajednice — prema situaciji u Jugoslaviji od učvršćenja Miloševićeve vlasti u Srbiji 1987. godine do početka rata u Bosni i Hercegovini u proljeće 1992. godine. Posebna je vrijednost knjige što, za razliku od drugih brojnih djela na istu temu, daje objektivnu i iscrpnu analizu svega što se događalo unutar Jugoslavije uoči raspada.

Autor knjige, dr. sc. Josip Glaurdić, diplomirao je politologiju i međunarodnu poslovnu ekonomiju na sveučilištu Illinois Wesleyan University u SAD-u. Potom je završio doktorski studij politologije na sveučilištu Yale. Doktorirao je s disertacijom o zapadnim politikama prema raspadu Jugoslavije. Dobivši najveću ocjenu, disertacija je objavljena 2011. u izdanju *Yale University Press* pod naslovom »The Hour of Europe: Western Powers and the Breakup of

Jugoslavia«. Hrvatski prijevod knjige pod naslovom »Vrijeme Europe, zapadne sile i raspad Jugoslavije« iste godine objavljuje nakladnička kuća MATE d.o.o. iz Zagreba.

Kao glavni mehanizam koji je doveo do raspada Jugoslavije, Glaurdić vrsno uočava zbivanja koja nastaju kao posljedica konsolidacije Miloševićeve vlasti u Srbiji 1987. odnosno provedbe projekta centralizirane Jugoslavije, tzv. Srboslavije, koji on u godinama koje slijede nastoji beskrupulozno ostvariti nasilnom političko-vojnom mašinerijom. Iznimno temeljito, kroz brojne reference, autor knjige ilustrira slabost republičkih partijskih vodstava u suprostavljanju Miloševiću i njegovim mitingaškim falangama te stvaranje ozračja u kojem višestranačje postaje neizbježno. Iako se i danas u važnim krugovima Zapada — pogotovo u Britaniji i Francuskoj — glavnim uzrokom rata smatraju »separatizam« Slovenije i Hrvatske, autor ove knjige kao krivca jasno apostrofira Slobodana Miloševića i velikosrpski projekt. Prozivani »hrvatski separatizam« bio je jedini moguć odgovor na Miloševićovo velikosrpsko nasilje, kao zaštita vlastitih prava i suvereniteta.

Sudjelovanje zapadnih sila u raspadu jugoslavenske federacije tema je mnoštva popularnih i znanstvenih radova. Međutim, malo je autora koji su toj tematici pristupili toliko studiozno, ozbiljno i znanstveno objektivno. 283 stranice teksta prati punih 138 stranica referenci, bibliografije i izvora. Glaurdić je pri pisanju djela rabio uistinu opsežnu građu; više stotina dokumenata deklasificiranih iz predsjedničkoga arhiva Georgea Busha Starijega, CIA-e i britanskoga *Foreign Office* te veliku količinu dokaznoga materijala koji je prikupio Međunarodni sud u Hagu. Autor je uspio doći čak i do dvjestotinjak prisluškivanih razgovora Slobodana Miloševića, Radovana Karadžića i nji-